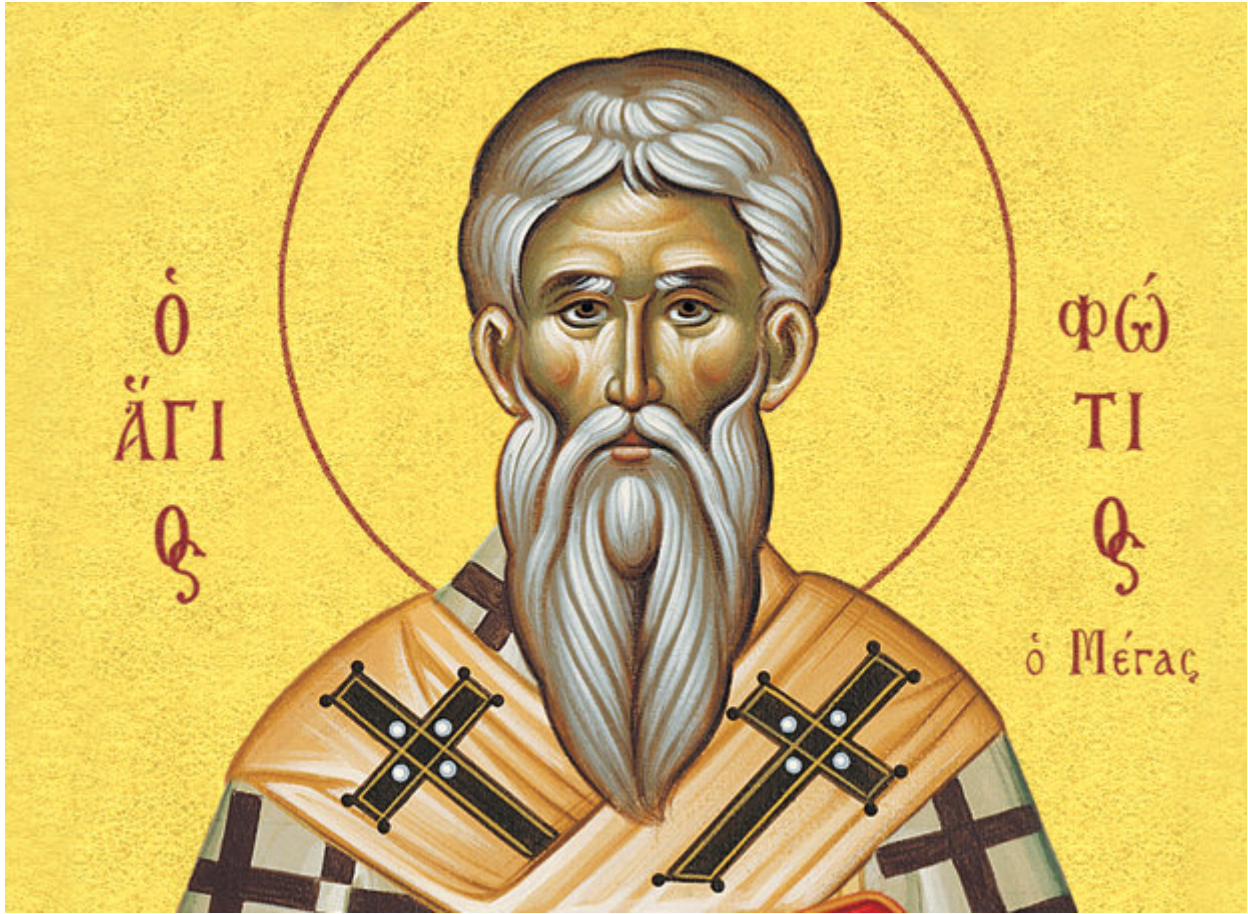

6 Φεβρουαρίου: Εορτάζει ο Άγιος Φώτιος ο Μέγας

/ [Βίοι Αγίων](#)

Στις 6 Φεβρουαρίου η εκκλησία μας τιμά τη μνήμη του Μέγα Φωτίου Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως.

Ο Μέγας Φώτιος έζησε κατά τους χρόνους που βασίλευσαν οι αυτοκράτορες Μιχαήλ (842 – 867 μ.Χ.), υιός του Θεοφίλου, Βασίλειος Α΄ ο Μακεδών (867 – 886 μ.Χ.) και ο Λέων ΣΤ΄ ο Σοφός (886 – 912 μ.Χ.), υιός του Βασιλείου. Γεννήθηκε το 810 μ.Χ. (κατά άλλους το 820 μ.Χ.) στην Κωνσταντινούπολη από ευσεβή και επιφανή οικογένεια, που αγωνίσθηκε για την τιμή και προσκύνηση των ιερών εικόνων. Οι γονείς ήταν ο Άγιος Σέργιος και Ειρήνη και καταδιώχθηκαν επί του εικονομάχου αυτοκράτορα Θεοφίλου (829 – 842 μ.Χ.). Ο Άγιος Σέργιος ήταν αδελφός του Πατριάρχου Ταρασίου (784 – 806 μ.Χ.) και περιπομπεύθηκε δέσμιος από το λαιμό ανά τις οδούς της Κωνσταντινουπόλεως, στερήθηκε την περιουσία του και εξορίσθηκε μετά της συζύγου του και των παιδιών του σε τόπο άνυδρο, όπου από τις ταλαιπωρίες πέθανε ως Ομολογητής.

Ο ιερός Φώτιος διέπρεψε πρώτα στα ανώτατα πολιτικά αξιώματα. Όταν με εντολή του αυτοκράτορα απομακρύνθηκε βιαίως από τον πατριαρχικό θρόνο ο Πατριάρχης Ιγνάτιος, ανήλθε σε αυτόν, το έτος 858 μ.Χ., ο ιερός Φώτιος, ο οποίος διακρινόταν για την αγιότητα του βίου του και την τεράστια μόρφωσή του. Η χειροτονία του εις Επίσκοπο έγινε την ημέρα των Χριστουγέννων του έτους 858 μ.Χ. υπό των Επισκόπων Συρακουσών Γρηγορίου του Ασβεστά, Γορτύνης Βασιλείου και Απαμείας Ευλαμπίου. Προηγουμένως βέβαια εκάρη μοναχός και ακολούθως έλαβε κατά τάξη τους βαθμούς της ιεροσύνης.

Ο ιερός Φώτιος με συνοδικά γράμματα ανακοίνωσε, κατά τα καθιερωμένα, τα της εκλογής του στους Πατριάρχες της Ανατολής και τόνισε την αποκατάσταση της ειρήνης στην Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης. Αλλά πριν ακόμα προλάβει να την παγιώσει επήλθε ρήξη μεταξύ των ακραίων πολιτικών και των οπαδών του Πατριάρχη Ιγνατίου, των «Ιγνατιανών». Οι «Ιγνατιανοί» συγκεντρώθηκαν στο ναό της Αγίας Ειρήνης, αφόρισαν τον ιερό Φώτιο και ανακήρυξαν Πατριάρχη τον Ιγνάτιο. Ο Άγιος Φώτιος συγκάλεσε Σύνοδο στο ναό των Αγίων Αποστόλων για την αντιμετώπιση του ανακύψαντος ζητήματος. Η Σύνοδος καταδίκασε ως αντικανονικές τις ενέργειες των «Ιγνατιανών» και τόνισε ότι ο Ιγνάτιος, αφού παραιτήθηκε από τον θρόνο, δεν ήταν πλέον Πατριάρχης και ότι εάν διεκδικούσε και πάλι την επιστροφή του στον πατριαρχικό θρόνο, τότε αυτόματα θα υφίστατο την ποινή της καθαιρέσεως και του αφορισμού.

Ο μεγάλος αυτός πατέρας της Εκκλησίας ιερούργησε, ως άλλος Απόστολος Παύλος, το Ευαγγέλιο. Αγωνίσθηκε για την αναζωπύρωση της ιεραποστολικής συνειδήσεως, που περιφρουρεί την πνευματική ανεξαρτησία και αυτονομία των ορθοδόξων λαών από εισαγωγές εθίμων ξένων προς την ιδιοσυγκρασία τους, με σκοπό την αλλοίωση της ταυτότητος και της πνευματικής τους ζωής. Διότι

γνώριζε ότι ο μέγιστος εχθρός ενός λαού είναι η απώλεια της αυτοσυνειδησίας του, η φθορά της πολιτισμικής του ιδιοπροσωπίας και η αλλοίωση του ήθους του. Ο ιερός Φώτιος γνώριζε την ιεραποστολική δραστηριότητα του ιερού Χρυσοστόμου, αφού αναφέρεται πολλές φορές στο έργο αυτό και μάλιστα επηρεάστηκε από αυτή στο θέμα της χρήσεως των επιτόπιων γλωσσών και των μοναχών ως ιεραποστόλων. Επί ημερών του εκχριστιανίσθηκε το έθνος των Βουλγάρων, το οποίο μυσταγώγησε προς την αμώμητη πίστη του Χριστού και το αναγέννησε με το λουτρό του θείου Βαπτίσματος.

Ο ιερός Φώτιος διεξήγαγε μεγάλους και επιτυχείς αγώνες υπέρ της Ορθοδόξου πίστεως εναντίων των Μανιχαίων, των Εικονομάχων και άλλων αιρετικών και επανέφερε στους κόλπους της Καθολικής Ορθοδόξου του Χριστού Εκκλησίας πολλούς από αυτούς.

«Ἄπαντα μὲν τὰ ἀνθρώπινα συγκαταρρεῖ τῷ χρόνῳ καὶ ἀφανίζεται. Ἀρετὴ δέ.... καὶ χρόνου καὶ παθῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου περιγίνεται. Εἰ δὲ ἀκριβέστερον ἴδοις, τῷ χρόνῳ καὶ τῷ θανάτῳ μᾶλλον ἀναζῇ καὶ θάλλει καὶ τὸ οἰκεῖον κλέος καὶ τὴν εὐπρέπειαν, ἐναποσβεσθέντος αὐτοῖς τοῦ φθόνου, λαμπρότερον τὲ καὶ θαυμασιώτερον ἀναδείκνυται».

Ο λόγος αυτός, απόσταγμα της βαθιάς πίστεως και της κατά Θεόν σοφίας του Ισαποστόλου Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως του Ομολογητού, «μυρίαις ἀρεταῖς ἐξανθήσαντος καὶ πάσῃ γνώσει διαλάμπαντος», πληρέστατα εφαρμόζεται σε αυτόν τον ειπόντα, τον οποίο η αδιάφθορη συνείδηση της Εκκλησίας και του Γένους, ομολόγησαν αυτόν Ἅγιο και Ισαπόστολο «τοῖς οὐρανίοις ἀδύτοις ἀγκατοικιζόμενον», ως «ἀοίδιμον μὲν τοῖς διωγμοῖς, δεδοξασμένον δὲ τοῖς θανάτοις».

Το θεολογικό του έργο δικαίωνε τους αγώνες της Εκκλησίας, βεβαίωνε την Ορθόδοξη πίστη και ενέπνεε την Εκκλησιαστική συνείδηση για την συνεχή εγρήγορση του όλου εκκλησιαστικού Σώματος. Υπό την έννοια αυτή η εκκλησιαστική συνείδηση διέκρινε στο πρόσωπό του τον υπέρμαχο της Ορθοδόξου πίστεως και τον εκφραστή του αυθεντικού φρονήματος της Εκκλησίας. Σε οιονδήποτε στάδιο του βίου και αν παρακολουθήσουμε τον ιερό Φώτιο, είτε στην βιβλιοθήκη, επιδιδόμενο σε μελέτες, είτε ως καθηγητή της φιλοσοφίας στο πρώτο Πανεπιστήμιο της Μεσαιωνικής Ευρώπης της Μαγναύρας σε μια εποχή που η Δύση ήταν ακόμη βυθισμένη στο τέλμα των σκοτεινών αιώνων, είτε υπουργώντας σε αξιώματα μεγάλα και περιφανή της Πολιτείας, είτε κοσμούνται τον αγιότατο Πατριαρχικό θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως Εκκλησίας, είτε εξασκούμενο στην ελεημοσύνη και τη φιλανθρωπία, είτε υφιστάμενο την παραγνώριση των ανθρώπων και τις σκληρές στερήσεις δύο εξορίων, παντού αναγνωρίζουμε τον μαχόμενο υπέρ

της αληθούς Ορθοδόξου πίστεως, της «ἀποστολικῆς τὲ καὶ πατρικῆς παραδόσεως» και «τῆς προγονικῆς εὐσεβείας», η οποία αποτελεί και το περιεχόμενο της πατερικῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Γι' αὐτό και ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Βασίλειος καταθέτοντας τη συνείδηση της Εκκλησίας περί της πρώιμης αἰσιοποιήσεως του μεγάλου Ιεράρχου, γράφει:

«Φῶτιος γὰρ ἦν ὁ μακάριος, ὁ φωτὸς ἀκτίσι φερωνύμος τοῦ ὀνόματος πλήθει διδασκαλιῶν καταλάμπας τὰ πέρατα, ὁ ἐξ αὐτῶν σπαργάνων ἀφιερωθεὶς τῷ Χριστῷ, ὡς ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ εἰκόνης δημεύσει καὶ ἐξορία, τούτοις δὴ τοῖς ἀθλητικοῖς ἐκ προοιμίου ἀγῶσι συγκοινωνήσας τῷ γεννήτορι, οὐ καὶ ἡ ζωὴ θαυμαστὴ καὶ τὸ τέλος ἐπέραστον, ὑπὸ Θεοῦ τοῖς θαύμασι μαρτυρουμένη».

Η ζωντανή Ορθόδοξη πίστη, κατά τον ιερό Πατέρα, η πίστη της αληθείας, είναι η αρχή της Χριστιανικῆς μας υποστάσεως και επιβάλλει την συνεχῆ προσπάθεια για το «ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς», για την πραγμάτωση της «καινῆς κτίσεως», που επιτυγχάνεται με τη δυναμική γεφύρωση, σύνδεση και αλληλοπεριχώρηση του Θείου και ἀνθρώπινου στοιχείου. Ο Χριστὸς ἐνώνει στο πρόσωπό Του τη θεία με την ἀνθρώπινη φύση. Αὐτό σημαίνει ὅτι η θεότητα και η ἀνθρωπότητα ἔχουν ἐν Χριστῷ ἓνα κοινὸ τρόπο υπάρξεως και αὐτὸς ο τρόπος είναι η ἐνότητα, η αλληλοπεριχώρηση των προσώπων, η κοινωνία της ἀγάπης. Η ἐνωση της θείας με την ἀνθρώπινη φύση στο πρόσωπο του Χριστοῦ δεν είναι μία ἀφηρημένη αρχή. Φανερώνεται σε ἐμᾶς, ὅπως φανερώνεται πάντοτε η φύση: μόνο ὡς τρόπος υπάρξεως, δηλαδή ὡς δυνατότητα ζωῆς. Είναι η δυνατότητα να ζήσουμε, να πληρωθεῖ η ἀπύθμενη δίψα για ζωή που βασανίζει την ὑπαρξή μας, να ζήσουμε ὅλες τις δυνατότητες της ζωῆς νικώντας την ἀναπηρία και τον θάνατο της τεμαχισμένης υπάρξεως. Αρκεί να ἀποδεχθεῖ ὁ ἀνθρώπος την ἀμαρτία και ἀποτυχία του και να ζήσει την κένωση του Χριστοῦ, τη ζωή του Θεοῦ.

Η ἀληθινή Χριστιανική ζωή είναι η γέφυρα που συνδέει τον οὐρανὸ με την γη, η συνεχῆς πηδαλιούχηση του πορθμείου ἐκεῖνου, το οποίο, ὅπως λέγει ὁ ιερός Φῶτιος, ἐρχεται ἀπὸ τον οὐρανὸ και «διαπορθμεύει ἡμῖν τὴν ἐκεῖθεν ἀγαθοειδὴ καὶ θείαν εὐμένειαν» και Χάρη. Αὐτὸ ἀκριβῶς είναι το ἀληθινὸ ἥθος της Ορθοδοξίας: η ἀναγέννηση, ἐνωση, μετοχή και κοινωνία με τον Χριστὸ διὰ του Ἁγίου Πνεύματος.

Το Ορθόδοξο, λοιπόν, ήθος, που είναι η κοινωνία του προσώπου με τον Θεό Πατέρα εν Χριστώ διά του Αγίου Πνεύματος και ο αγιασμός του όλου ανθρώπου στην οδό της θεώσεως αρχίζει να υπάρχει μόνο όταν έχουμε ως προϋπόθεση την ορθή πίστη, την ορθοδοξία. Γι' αυτό ουδέποτε ο Άγιος ανέχθηκε οποιαδήποτε παρασιώπηση ή παραφθορά της αλήθειας.

Γράφει χαρακτηριστικά ο ιερός Φώτιος προς τον Πάπα Νικόλαο: «τὰ οἰκουμενικαῖς καὶ κοιναῖς τυπωθέντα ψήφοις πάσι προσήκει φυλάττεσθαι». Διότι, διά της επιμελούς φυλάξεως της διδασκαλίας των Οικουμενικῶν Συνόδων, «πᾶσα καινοτομία καὶ αἵρεσις ἀπελαμβάνεται, τὸ δὲ τῆς Ὁρθοδοξίας ἀκήρατον καὶ ἀρχαιοπαράδοτον φρόνημα ταῖς εὐσεβούντων ψυχαῖς εἰς ἀδίστακτον σεβασμιότητα καθιδρύνεται». Ἐτσι η μία γενεά, μετά φόβου Θεού, παραδίδει στην επερχόμενη τα της πίστεως πολύτιμα κεφάλαια που έλαβε, με πλήρη συναίσθηση ότι και η επερχόμενη θα διατηρήσει αλώβητη την πίστη. Σε μία ομιλία του ο Άγιος εξαίρει τη σπουδαιότητα της συνεχιζόμενης ανελλιπώς διαδοχής:

«Πρὸ τῆς ἐβδόμης Συνόδου, ἔσχε πρὸ ταύτης ἡ Πρώτη πολλῶν ἐν μέρει τᾶς πράξεις μιμήσασθαι. Ἡ Δευτέρα τὴν Πρώτην ὑπογραμμὸν καὶ τύπον ἐδέξατο, τῆς δὲ Τρίτης αὐτὴ μετὰ τὴν πρώτην ὑπῆρξε παράδειγμα, ναὶ δὴ καὶ Τετάρτην ταυταῖς ἐπλούτει μιμήσασθαι καὶ ταῖς ἐφεξῆς ὑπῆρχον αἱ προλαβούσαι διδάσκαλοι».

Η απarίθμηση εδώ των Συνόδων δεν είναι συμπτωματική. Για τον Άγιο, τον της απλανούς γνώσεως κανόνα, το παρελθόν, η παράδοση, τα γενόμενα στο άγιο Σώμα της Εκκλησίας του Χριστού δεν αποτελούν απλά ιστορικά γεγονότα. Μάλλον αποτελούν υπόδειγμα, τύπο για το μέλλον του Κυριακού Σώματος. Γι' αυτό και δεν επιμένει μόνο στην ιστορική παράδοση ή μετάδοση, ούτε μόνο για τον κληρονομικό χαρακτήρα της διδασκαλίας, αλλά προ παντός για την πληρότητα της αλήθειας, για την ταυτότητα και την συνέχεια της καθολικής εμπειρίας της Εκκλησίας, για τη ζωή της μέσα στη χάρη, για το παρόν μέσα στο οποίο κατοικεί ήδη το μέλλον, για το μυστήριο της πίστεως.

Η ενότητα, η αγιότητα και η καθολικότητα της Εκκλησίας συμπληρώνονται και καταξιώνονται με την αποστολικότητά της. Στην αρχιερατική προσευχή του Ιησού ο αγιασμός και η καθολική ενότητα της Εκκλησίας συνδέονται άμεσα με την αποστολικότητα: «ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι Σὺ με ἀπέστειλας». Ἐτσι η αποστολικότητα γίνεται οντολογικό γνώρισμα της Εκκλησίας, που εκφράζει και τα άλλα γνωρίσματά της. Η Εκκλησία είναι αποστολική, γιατί συνεχίζει την αποστολή του Χριστού και των Αποστόλων Του μέσα στον κόσμο. Ο ιστορικός σύνδεσμός της με τους Αποστόλους και η βεβαίωση του συνδέσμου αυτού με την αναγωγή των κατὰ τόπους Εκκλησιῶν και των Επισκόπων στους Αγίους Αποστόλους αποτελούν

τα εξωτερικά τεκμήρια της αποστολικής ιδιότητας και διαδοχής. Το ηθικό δε αίτημα της αποστολικότητας της Εκκλησίας είναι η υποχρέωση για πιστότητα στην αποστολική παράδοσή της, η οποία εξασφαλίζει την ταυτότητα και ενότητα του ζώντος Σώματος. «Τοῦτο γὰρ τῶν Ἀποστόλων τὸ κήρυγμα, τοῦτο τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τὸ φρόνημα».

Αγωνιζόμενος ο Άγιος Φώτιος υπέρ «τῆς πίστεως ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν...., τῆς ἀχράντου καὶ εἰλικρινοῦς λατρείας, καὶ τῶν περὶ αὐτὴν μυστηρίων», στην εγκύκλιο επιστολή του, το 867 μ.Χ., που απευθυνόταν προς τους κατά Ανατολὰς Επισκόπους και Πατριάρχες, στρέφεται στην καταπολέμηση της αιρέσεως, «κατὰ πάσης αἵρέσεως», που αποτελεί την ενότητα και την ακεραιότητα της Ορθοδοξίας και συγχρόνως καλεῖ όλους να εἶναι ἀγρυπνοὶ ἐναντίων κάθε δυσέβειας. Ο Μέγας Φώτιος, γνωρίζοντας ὅτι κάθε ἐκτροπή ἀπὸ τὴν ἀληθὴ πίστη ἔχει ὡς συνέπεια τὴν ἐκπτώση ἀπὸ τὴν πνευματικότητα, κατακρίνει «τὸ τῆς γνώμης ἡρρωσθηκὸς καὶ ἀστήρικτον» και καταδικάζει, ὡς «ἁμαρτίαν πρὸς θάνατον», κάθε ἐκτροπή ἀπὸ τὴν Ορθοδοξία και τὴν «τῶν παραδοθέντων ἀθέτησιν» ἢ «καταφρόνησιν» ἀπὸ ἐκείνους που «κατὰ τῶν ἰδίων ποιμένων ὑπερήφανον ἀναλαμβάνουν φρόνημα, ἐκεῖθεν δὲ κατὰ τοῦ κοινοῦ Ποιμένος καὶ Δεσπότη παρατείνουν τὴν ἀπόνοιαν». Επὶ τῆς βάσεως αὐτῆς ἀντέκρουσε ὄχι μόνο τοὺς εἰκονομάχους ἀλλὰ και τὶς παπικὲς αξιώσεις και τὸ γερμανοφραγκικὸ δόγμα τοῦ filioque, τὸ ὁποῖο διασαλεύει τὴν κοινωνία τῶν ἀγιοπνευματικῶν προϋποθέσεων και ἐνεργειῶν και δὲν ἔχει θέση μέσα στὴν κοινωνία τοῦ Σώματος τῆς Εκκλησίας και τῆς κοινότητος τῶν ἀδελφῶν.

Γι' αὐτὸ και ἡ Σύνοδος, ἡ ὁποία συνήλθε τὸν Ἰούλιο ἢ Αὐγούστο τοῦ 867 μ.Χ. στὴν Κωνσταντινούπολη, καθάίρεσε τὸν Πάπα Νικόλαο γιὰ τὶς ἀντικανονικὲς τοῦ ἐνέργειες, ἐνῶ ἀποδοκίμασε τὴ διδασκαλία τοῦ filioque και τὰ ρωμαϊκὰ ἔθιμα. Μάλιστα ἡ εγκύκλιος ἐπιστολή τοῦ ἱεροῦ Φωτίου γιὰ τὰ θέματα αὐτά, μετὰ τὴ συνοδικὴ κατοχύρωση τοῦ περιεχομένου τῆς, κατέστη ἓνα σταθερὸ πλέον κριτήριον γιὰ τὴν ἀξιολόγηση τῶν σχέσεων Ἀνατολῆς και Δύσεως.

Ἡ δολοφονία τοῦ αυτοκράτορα Μιχαήλ τοῦ Γ', στὶς 24 Σεπτεμβρίου 867 μ.Χ., ἀπὸ τὸν Βασίλειον Α' τὸν Μακεδόνα, συνοδεύτηκε και με κρίση στὴν Εκκλησία. Ὁ νέος αυτοκράτορας τάχθηκε υπέρ τῆς προσεγγίσεως Κωνσταντινουπόλεως και Ρώμης και ἀναζήτησε ἐρεῖσματα στοῦ «Ἰγνατιανούς». Ὁ ἱερός Φώτιος υπήρξε τὸ θῦμα αὐτῆς τῆς νέας πολιτικῆς σκοπιμότητος τοῦ αυτοκράτορα, ὁ ὁποῖος ἐκθρόνισε τὸν Ἅγιο Φώτιον και ἀποκατέστησε στὸν θρόνον τὸν Πατριάρχη Ἰγνάτιον, στὶς 23 Νοεμβρίου 867 μ.Χ. Ἡ Σύνοδος τοῦ ἔτους 869 μ.Χ., που συνήλθε στὴν Κωνσταντινούπολη, στὸ ναὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἀναθεμάτισε τὸν Ἅγιο Φώτιον, ὅσοι δὲ Ἐπίσκοποι χειροτονήθηκαν ἀπὸ αὐτὸν ἢ παρέμεναν πιστοὶ σὲ αὐτὸν καθαιρέθηκαν και ὅσοι ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς ἢ λαϊκοὺς παρέμειναν ὁπαδοὶ τοῦ

αφορίσθηκαν. Ο ιερός Φώτιος καθ' όλη την διαδικασία και παρά την προκλητική στάση των αντιπροσώπων του Πάπα τήρησε σιγή, τους υπέδειξε να μετανοήσουν και αρνήθηκε να δεχθεί την αντικανονική ποινή. Στη συνέχεια εξορίστηκε και υποβλήθηκε σε ποικίλες και πολλαπλές στερήσεις και κακουχίες. Επακολούθησε βέβαια η συμφιλίωση των δύο Πατριαρχών, Φωτίου και Ιγνατίου, αλλά ο θάνατος του Ιγνατίου, στις 23 Οκτωβρίου του 877 μ.Χ., επέτρεψε την αποκατάσταση του ιερού Φωτίου στον πατριαρχικό θρόνο μέχρι το έτος 886 μ.Χ. κατά τον οποίο εξαναγκάστηκε σε παραίτηση από το διαδεχθέντα τον αυτοκράτορα Βασίλειο δευτερότοκο υιό του Λέοντα ΣΤ' τον Σοφό.

Ο Άγιος Φώτιος κοιμήθηκε οσίως το έτος 891 μ.Χ. όντας εξόριστος στην ιερά μονή των Αρμενιανών, όπως άλλοτε ο θείος και ιερός Χρυσόστομος στα Κόμανα του Πόντου. Το ιερό και πάντιμο σκήνωμα του Αγίου και Μεγάλου Φωτίου εναποτέθηκε στην λεγόμενη μονή της Ερημίας ή Ηρεμίας, που ήταν κοντά στην Χαλκηδόνα. Παλιότερα η Σύναξή του ετελείτο στο Προφητείο, δηλαδή στο ναό του Τιμίου Προδρόμου και Βαπτιστού Ιωάννου, που βρισκόταν στη μονή της Ερημίας, ενώ τώρα τελείται στην ιερά πατριαρχική μονή της Αγίας Τριάδος στη νήσο Χάλκη, όπου ιδρύθηκε και η Θεολογική Σχολή της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας.